

Afdeling en nummer
O./M.A.-159.351.

RIJSWIJK (ZH)

21 APR. 1971

ID 1474
C. 1.

DE MINISTER VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK
EN
DE MINISTER VAN VOLKSHUISVESTING EN RUIMTELIJKE ORDENING,

Overwegende dat Broek in Waterland, gemeente Broek in Waterland, met zijn opvallende ruimtelijke structuur en de kenmerkende grotendeels rond het Havenrak geconcentreerde houtbouw een beeld vormt, dat van algemeen belang is wegens de schoonheid en het karakter van het geheel;

Gelet op artikel 20 van de Monumentenwet;

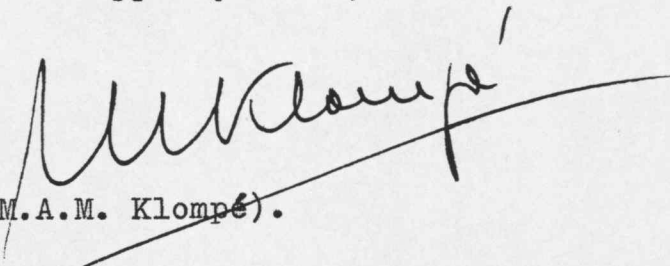
Gehoord de Monumentenraad, de raad van de gemeente Broek in Waterland, gedeputeerde staten van Noord-Holland en de Rijksplanologische Commissie;

B E S L U I T E N:

het gebied in de gemeente Broek in Waterland zoals is aangegeven op de bij deze beschikking behorende tekening nr. 240 en zoals omschreven in de toelichting bij deze beschikking, aan te wijzen als dorpsgezicht in de zin van artikel 20 van de Monumentenwet.

Van deze beschikking, waarvan mededeling zal worden gedaan in de Nederlandse Staatscourant, zal afschrift worden gezonden aan de Monumentenraad, de raad van de gemeente Broek in Waterland, gedeputeerde staten van Noord-Holland en de Rijksplanologische Commissie.

De Minister van Cultuur, Recreatie
en Maatschappelijk Werk,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'M.A.M. Klompé', written over a horizontal line.

(Dr. M.A.M. Klompé).

De Minister van Volkshuisvesting
en Ruimtelijke Ordening,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'W.F. Schut', written over a horizontal line.

(Ir. W.F. Schut).

ID 1474
C-2
21-04-71

TOELICHTING bij het besluit tot aanwijzing van een beschermd dorpsgezicht ex artikel 20 van de Monumentenwet te BROEK IN WATERLAND, gemeente Broek in Waterland.

Het beschermde dorpsgezicht omvat het op de bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, nr.240) door een stippellijn omgrensde gebied.

Evenals het merendeel van de andere Noord-Hollandse nederzettingen, die zijn gelegen langs de voormalige Zuiderzee, ontstond ook Broek in Waterland, dat reeds in de 13de eeuw wordt vermeld, op de plaats waar een afwateringsstroom in zee uitmondde. Rond een natuurlijke verbreding van deze stroom, het huidige Havenrak, concentreerde zich de bebouwing, die zich in noordelijke en zuidelijke richting nog in beperkte mate uitbreidde. Het dorp verkreeg hierdoor een nogal langgestrekte vorm. De gunstige ligging van de natuurlijke, zeer beschut gelegen haven maakte dat, naast het bestaan in de landbouw, een groot gedeelte van de inwoners zich wijdde aan handel en visserij. Vooral de haring- en later de walvisvisserij verleende grote bekendheid aan het dorp. Door de in 1613 tot stand gebrachte z.g. Unie van Waterland kwam de handel tot grote bloei en mede hierdoor werd Broek in Waterland een zeer welvarend dorp. De huizen van de kooplieden, vissers en boeren werden overeenkomstig het gebruik van de streek, in hout opgetrokken. De meeste van deze huizen werden versierd met ornamenten, behorende tot de mode en stijl van de verschillende bouwperiodes. Het dorp verkreeg hierdoor een rijk aanzien.

De structuur van het dorp is nog gelijk aan die uit de ontstaansperiode van de verschillende dorpsdelen. De zo kenmerkende houtbouw overheerst ook nu nog in het zo karakteristieke dorpsbeeld. Schilderachtig zijn de merendeels houten huizen gelegen rond het Havenrak, waarbij de heldere kleuren, die sterk contrasteren met de aanwezige boombegroeiing; het geheel een bijzonder proper aanzien geven. Enkele later gebouwde uit steen opgetrokken panden treft men verspreid in de dorpsbebouwing aan. Over het algemeen zijn deze zo pretentieloos, dat zij nauwelijks het historisch beeld geweld aandoen.

Langs de oostzijde van het Havenrak zijn de huizen, die op vrije erven zijn gebouwd, min of meer in één rooilijn gerangschikt, waarbij de topgevels naar de straat zijn gericht.

Oostelijk achter deze bebouwing is thans een nieuwe wijk gebouwd.

Langs de achtergrens der kavels, tevens de grens aan die zijde van het beschermde gebied, zou een boombeplanting de overgang tussen oud en nieuw aanmerkelijk kunnen verzachten.

Zuidoostelijk van de vroegere havenruimte treft men nog een smal woonstraatje aan. Dit straatje, De Laan geheten, is aan één zijde bebouwd met een aantal waardevolle houten huizen, die ook weer met de soms rijk versierde topgevels naar de straat zijn gericht. Aan de zuidkant wordt dit van belang zijnde dorpsgedeelte thans door de Rijksweg E 10 begrensd.

De Nederlands Hervormde kerk staat aan de noordzijde van het Havenrak. Niet alleen in het dorp, waar het gebouw door zijn markante ligging aan het brede water een dominerende plaats inneemt, maar ook tot in de wijde omgeving wordt het dorps-sihouet door de toren met zijn op de open klokkenkamer gebouwde hoge spits bepaald. De kerk bestond reeds voor 1351, maar verkreeg pas in de 17de eeuw zijn huidige vorm. In de daarop volgende eeuwen werden nog tal van wijzigingen aangebracht. Het gehele gebouw werd in 1950/51 grondig gerestaureerd. Oostelijk van het kerkgebouw bevindt zich het thans tot parkeerterrein (eerder tot marktruimte) verharde voormalige kerkhof, thans Kerkplein geheten. De enige jaren geleden nog hier aanwezige ringvormige boombegroeiing is voor dit doel gekapt. Het is gewenst deze beplanting te herstellen zodra elders buiten de historische dorpskern parkeermogelijkheden zijn geschapen. De noordoostelijk aan deze ruimte gelegen bebouwing is, hoewel het merendeel weinig of geen oudheidkundige waarde bezit, als afsluitend element van goede schaal onmisbaar.

In noordelijke richting vanaf de kerk ligt langs de oostzijde van het water het z.g. Leeteinde. Dit smalle straatje bezit door zijn bochtig beloop en rijke boombegroeiing een hoge schoonheidswaarde. In hoofdzaak is het slechts aan één kant, de oostzijde, bebouwd. De merendeels oudheidkundig waardevolle huizen, waarvan vermeldenswaard is het Wees- en Armenhuis van de Hervormde Diaconie, genummerd Leeteinde 16, dat in 1775 naar

een ontwerp van A. van der Hart werd gebouwd, zijn in een verspringende rocilijn gesitueerd.

Noordelijk is het Leeteinde door middel van een brug met het z.g. Roomeinde verbonden. Dit Roomeinde heeft, evenals het zuidelijk voorbij het raadhuis hieraan verbonden "De Erven", een geheel eigen karakter. Vele opvallend fraaie houten huizen, waarvan een aantal is gerestaureerd, begrenzen ter weerszijden deze tussen de bebouwing doorslingerende dorpstraat. Ofschoon de bebouwing vrijwel steeds west-oost is gericht, zijn ook hier de op vrije erven gebouwde huizen en boerderijen ten opzichte van elkaar, sterk verspringend gesitueerd. Merkwaardig is dat, ondanks de openheid van de bebouwing, een groot gedeelte van het Roomeinde een opvallende beslotenheid bezit, terwijl de relatie met de westelijk aanwezige weilanden, door de soms open erven en stegen bewaard is gebleven. Vooral dit gedeelte van Broek in Waterland kan representatief geacht worden voor het vroegere gemengde karakter van boeren- en vissersdorp.

De westelijke begrenzing van het voorgestelde gebied is langs de dieptegrens van de kavels op een voor de hand liggende wijze gekozen, waarbij vooral rekening is gehouden met het sterk agrarische karakter van een groot aantal hier gelegen huizen.

Het is van algemeen belang dat het unieke karakter van Broek in Waterland met zijn opvallende ruimtelijke structuur en kenmerkende houtbouw, die het dorp niet alleen uit historische of oudheidkundige overwegingen, maar ook wegens de schoonheid en het karakter van het geheel tot een der fraaiste situaties van ons land behoort, ook voor de toekomst bewaard zal blijven.

De bescherming heeft geenszins tot doel, dat de situatie wordt bevroren. Wel zal de uit de aanwijzing tot beschermd gezicht voortvloeiende stedenbouwkundige roveling het behoud van de plaatselijke karakteristiek, zoals hierboven omschreven, ook voor de toekomst zo goed mogelijk dienen te waarborgen.

STADS- EN DORPSGEZICHTEN
 EX ART. 20 MONUMENTENWET

BROEK IN WATERLAND

gem. Broek in Waterland

Get.	jan. 1968	Herz.	gn. aug. 1968	SCHAAL 1:2500
			jan 1971	
Rijksdienst v.d. Monumentenzorg				Tek. N ^o 240